

FINANSTILSYNET
THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Risikobasert tilsyn

Modul for forsikringsrisiko

Evaluering av styring og kontroll

DATO:
30.09.2017

Innhold

Innledning	3
1. Strategi og overordnede retningslinjer	4
1.1 Strategi.....	4
1.2 Risikorammer	4
1.3 Sentrale retningslinjer	6
2. Organisering og ansvarsforhold mv	7
2.1 Organisering og ansvarsforhold.....	7
2.2 Ressurser og kompetanse	7
3. Måling av forsikringsrisiko	9
3.1 Verdivurdering og administrasjon av forsikringsbestanden	9
3.2 Statistiske risikomodeller	10
3.3 Stresstester og scenarioanalyser.....	11
4. Overvåking og rapportering	12
4.1 Rutiner for overvåking	12
4.2 Styre- og ledelsesrapportering	13
4.3 Ekstern rapportering.....	13
5. Uavhengig kontroll	15
 VEDLEGG	
Mal for varsel om stedlig tilsyn	16

Innledning

Dokumentet er en veiledning for Finanstilsynets vurdering av foretakets system for styring og kontroll av forsikringsrisiko (forsikringsområdet).

Dokumentet er delt inn i fem kapitler: 1. Strategi og overordnede retningslinjer, 2. Organisering og ansvarsforhold mv, 3. Måling av forsikringsrisiko, 4. Overvåkning og rapportering og 5. Uavhengig kontroll. Hvert av kapitlene inneholder flere avsnitt.

Under hvert avsnitt gjengis aktuelle vurderingsmomenter, og det er satt opp en tabell som veiledning for den klassifiseringen som skal gjøres. Klassifiseringen gjøres etter en firedelt gradering: God kontroll, Tilfredsstillende kontroll, Mindre tilfredsstillende kontroll og Ikke tilfredsstillende kontroll.

I formuleringen av vurderingspunktene har Finanstilsynet valgt å bruke ordet "bør", men vi understreker at flere av vurderingspunktene i dokumentet er basert på lov- og forskriftskrav.

Vurderingsmomentene i dette dokumentet er basert på lov og forskriftskrav som gjennomfører Solvens II i norsk rett, anbefalinger fra den europeiske tilsynsmyndigheten (EIOPA), aktuelle anbefalinger fra International Association of Insurance Supervisors (IAIS) og erfaringer fra tilsynsarbeidet.¹

I vedlegg følger en mal som, med nødvendige tilpasninger, kan danne grunnlaget for inspeksjonsvarselet. Malen følger strukturen i dette dokumentet.

Det er videre utarbeidet hjelpeskjemaer for evalueringen. Skjemaene følger strukturen i dette dokumentet. Under hvert avsnitt skal faktisk status for foretaket beskrives med utgangspunkt i vurderingsmomentene (kulepunktene). En evaluering skal så gjøres med utgangspunkt i klassifiseringstabellen. Til slutt skal avsnittet gis en samlet gradering.

I evalueringen av det enkelte foretak må en se hen til kompleksiteten og omfanget av virksomheten (forholdsmessighetsprinsippet).

---

¹ Se finansforetaksloven kapittel 13, forskrift til finansforetaksloven om gjennomføring av Solvens II-direktivet (Solvens II-forskriften), forskrift om utfyllende regler til Solvens II-forskriften, "Guidelines on System of Governance" EIOPA 14/253 og IAIS Insurance Core Principles nr. 7 og 8.

1. Strategi og overordnede retningslinjer

1.1 Strategi

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets strategi og strategiprosess for forsikringsområdet. Nedenfor følger aktuelle momenter:

Dokumentasjon og prosess

- Foretaket bør ha en dokumentert strategi for forsikringsvirksomheten. Strategien bør være i overensstemmelse med den overordnede risikostrategien og foretakets forretningsstrategi, og gjelde på konsolidert basis slik at den omfatter eventuelle filialer og datterforetak. Strategien bør være vedtatt av styret.
- Strategien bør være viderefremmet til og forstått av organisasjonen. Strategien bør være kjent for relevante beslutningstagere og personell som innehar kontrollfunksjoner knyttet til aktiviteten.
- Styret bør jevnlig og minst årlig revurdere strategien i en klart definert beslutningsprosess.

Strategiens innhold

- Styret bør i strategidokumentet gi klare føringer for forsikringsvirksomheten med angivelse av overordnede mål og rammer.
- Styret bør klart definere sin risikoappetitt og risikotoleransegrenser for forsikringsrisiko. Styret bør i fastsettelsen av overordnede mål og rammer relatere disse til foretakets kapitalsituasjon i form av regulatoriske krav (solvenskapital) og krav til avkastning på egenkapitalen.
- Styret bør definere en klar gjenforsikringsstrategi. Foretaket bør ha et gjenforsikringsprogram som står i naturlig samsvar med selskapets kapitalsituasjon og porteføljens sammensetning. Styret bør fastlegge minstekrav til gjenforsikringsforetaket i form av krav til minimumsrating.
- Styret bør i strategidokumentet fastsette hvilke produkter/hvilke typer forsikringsrisiko som foretaket er villig til å akseptere og gi føringer for risikospredning.
- I strategidokumentet bør en klarlegge foretakets system for styring og kontroll av forsikringsrisiko, herunder klart definere ansvar og prosesser for å identifisere, måle, overvåke, styre og rapportere relevante risikoer.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Foretaket har gode strategiprosesser.	Foretaket har tilfredsstillende strategiprosesser.	Foretaket har mindre tilfredsstillende strategiprosesser.	Foretaket har ikke tilfredsstillende strategiprosesser.
Styret har definert en klar risikoappetitt og risikotoleranse.	Styret har definert en klar risikoappetitt og risikotoleranse.	Styret har definert en noe uklar risikoappetitt og risikotoleranse.	Styret har ikke definert sin risikoappetitt og risikotoleranse.
For øvrig en god strategi for forsikringsområdet.	For øvrig tilfredsstillende strategi for forsikringsområdet.	For øvrig mindre tilfredsstillende strategi for forsikringsområdet.	For øvrig ikke tilfredsstillende strategi for forsikringsområdet.

2.2 Risikorammer

Formålet med dette avsnittet er særlig å vurdere ramme- og fullmaktstrukturen som er etablert for å styre foretakets forsikringsrisikonivå. Nedenfor følger aktuelle momenter:

Dokumentasjon og prosess

- Dersom de overordnede risikorammene ikke følger av strategidokumentet, bør foretaket ha et eget rammedokument som angir overordnet rammestruktur og rammenivå for foretakets samlede forsikringsrisiko.
- Rammene bør vedtas av styret, og tildeles administrerende direktør med eventuell angivelse av videre delegering.
- Rammene bør evalueres jevnlig og minst én gang i året sammen med strategien for forsikringsområdet.

Rammestruktur

- Styret bør gjennom den etablerte rammestrukturen sikre at alle vesentlige risikoer er styrt.
- For livsforsikring: Biometrisk risiko, avgangsrisiko, kostnadsrisiko, katastroferisiko mv.
  - Eksempler på risikorammer kan være:
    - Rammer for hvilke skift i de biometriske risikoparametere foretaket skal kunne tåle
    - Maksimalbeløp for egen regning for hhv. dødsrisiko og uførerisiko
    - Rammer for hvilke skift i avgangshyppighet foretaket skal kunne tåle
    - Rammer for hvilke avvik fra beregningsmessige kostnader foretaket kan akseptere før det skal iverksettes tiltak
    - Rammer for hvilke skift i risiko for katastrofeliknende hendelser foretaket skal kunne tåle
- For skadeforsikring bør det være fastsatt rammer for premienivå aggregert og fordelt på produkter.
  - Det bør være fastsatt tegningsmaksimaler (brutto og netto) på produkt og bransje.
  - Avhengig av virksomhetens egenart bør det være rammer for geografisk konsentrasjon eller konsentrasjon mot enkeltkunder og/eller produsenter (meglere).

Fullmaktstruktur

- Basert på de overordnede rammene gitt av styret, bør foretaket etablere et skriftlig fullmakts-hierarki som omfatter alle som i sin posisjon kan pådra institusjonen økonomisk ansvar. For forsikringsvirksomheten vil dette i første rekke gjelde tegning og skadeoppgjør.
- Fullmaktene bør være klart definert og avgrenset beløpsmessig og inneholde prosedyre for fremgangsmåte hvor fullmaktenes beløpsgrense overskrides.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Foretaket har godt dokumenterte rammer.	Foretaket har tilfredsstillende dokumenterte rammer.	Foretaket har mindre tilfredsstillende dokumenterte rammer.	Foretaket har ikke tilfredsstillende dokumenterte rammer.
Prosessene for ramme-setting er gode.	Prosessene for ramme-setting er tilfredsstillende.	Prosessene for ramme-setting er mindre tilfredsstillende.	Prosessene for ramme-setting er ikke tilfredsstillende.
Rammestrukturen sikrer god styring av alle vesentlige risikoer.	Rammestrukturen sikrer tilfredsstillende styring av alle vesentlige risikoer.	Rammestrukturen gir en mindre tilfredsstillende styring av vesentlige risikoer.	Rammestrukturen sikrer ikke tilstrekkelig styring av vesentlige risikoer.
Fullmaktsstrukturen er god.	Fullmaktsstrukturen er tilfredsstillende.	Fullmaktsstrukturen er mindre tilfredsstillende.	Fullmaktsstrukturen er ikke tilfredsstillende.

1.3 Sentrale retningslinjer

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets sentrale overordnede retningslinjer for forsikringsområdet. Nedenfor følger aktuelle momenter:

Godkjennelse av nye produkter / produktområder

- Det bør foreligge godkjennelsesprosedyrer for nye produkter/produktområder.
- Godkjennelse av nye produkter/produktområder bør gis av styret eller annen relevant instans som styret har delegert ansvaret til.
- Som grunnlag for beslutningen bør det utarbeides dokumentasjon som inneholder:
  - En beskrivelse av produktet
  - En risikoanalyse av produktet, herunder en angivelse av sikkerhetsmarginer i forhold til empiriske data og forventede trender
  - En vurdering av menneskelige og systemmessige ressurser som kreves for å etablere en god og effektiv risikoovervåking, herunder en vurdering av produktets kompleksitet opp mot funksjonaliteten i de IT-systemer som skal betjene produktet
  - En beskrivelse av nødvendige prosedyrer for overvåking og kontroll av identifiserte risikoer

Retningslinjer for forsikringstegning og gjenforsikring

- Det bør foreligge en fastlagt prosedyre for fastsettelse og revidering av premietariffer/satser for ulike elementer og produkter. Foretakets premier skal være tilstrekkelige og rimelige i forhold til den risiko som overtas.
- Det bør foreligge skrevne retningslinjer for momenter som skal hensyntas ved aksept av risiko.
- Det bør foreligge skriftlig instruks med rammer for rabatter og/eller annet avvik fra etablerte retningslinjer (for eksempel egenandeler og spesialvilkår).
- Det bør være retningslinjer for gjenforsikring som minst dekker følgende:
  - Identifisering av hvilke nivå av risikoavdekning som er hensiktsmessig sett i forhold til etablerte risikorammer, og hvilke typer av gjenforsikring som er mest hensiktsmessig gitt foretakets risikoprofil
  - Prinsipper for valg av motparter og prosedyrer for vurdering og oppfølging av kredittverdighet og risikokonsentrasjon
  - Prosedyrer for å vurdere effektiv risikooverføring (basisrisiko)
  - Prosedyrer for likviditetsstyring for å håndtere eventuelle avvik i tid mellom erstatningsutbetalinger og utbetalinger i henhold til inngåtte gjenforsikringer

Øvrige sentrale retningslinjer

- Foretaket bør ha skrevne retningslinjer for de enhetene som er tildelt forsikringsrisikorammer.
- Sentrale retningslinjer bør godkjennes av styret eller annen instans som styret har delegert ansvaret til. Styret bør påse at retningslinjene gjøres kjent og implementeres i organisasjonen. Retningslinjene må jevnlig evalueres.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Det er etablert gode prosedyrer for godkjennelse av nye produkter og produktområder.	Det er etablert tilfredsstillende prosedyrer for godkjennelse.	Det er etablert mindre tilfredsstillende prosedyrer for godkjennelse.	Det er etablert ikke tilfredsstillende prosedyrer for godkjennelse.
Øvrige sentrale retningslinjer sikrer god styring av virksomheten.	Øvrige sentrale retningslinjer sikrer tilfredsstillende styring av virksomheten.	Øvrige sentrale retningslinjer gir mindre tilfredsstillende styring av virksomheten.	Øvrige sentrale retningslinjer gir ikke tilfredsstillende styring av virksomheten.

2. Organisering og ansvarsforhold mv.

2.1 Organisering og ansvarsforhold

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets organisering og ansvarsdeling innen forsikringsområdet. Nedenfor følger aktuelle momenter:

- Foretaket bør ha en styringsstruktur som effektivt iverksetter strategien for forsikringsområdet. Styringsstrukturen bør sikre løpende engasjement fra styret, ledelsen og ansatte i nøkkelfunksjoner.
- Foretaket bør klart definere hvilken organisatorisk enhet eller hvilke gruppe/komité som har ansvar for den overordnede styringen av risikonivået og oppfølgingen av resultatene. Ansvaret for den løpende styringen av foretakets forsikringsrisiko bør være klart definert.
- Foretaket bør ha etablert tilstrekkelig uavhengige enhet(er) med et klart definert ansvar for jevnlig måling, overvåking, rapportering og kontroll av forsikringsrisiko. Enheten(e) bør rapportere uavhengig av enheter med resultatansvar.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Styringsstrukturen iverksetter strategien på en god måte og sikrer løpende engasjement fra styret, ledelsen og ansatte i nøkkelfunksjoner.	Styringsstrukturen iverksetter strategien på en tilfredsstillende måte og sikrer løpende engasjement fra styret, ledelsen og ansatte i nøkkelfunksjoner.	Styringsstrukturen iverksetter strategien på en mindre tilfredsstillende måte og sikrer i mindre grad løpende engasjement fra styret, ledelsen og ansatte i nøkkelfunksjoner.	Styringsstrukturen iverksetter ikke strategien på en tilfredsstillende måte og sikrer i ikke løpende engasjement fra styret, ledelsen og ansatte i nøkkelfunksjoner.
Ansvaret for risiko-styringen og resultat - oppfølgingen er klart definert.	Ansvaret for risiko-styringen og resultat - oppfølgingen er klart definert.	Ansvaret for risiko-styringen og resultat - oppfølgingen er uklar.	Ansvaret for risiko-styringen og resultat - oppfølgingen er uklar.
Det er god uavhengighet.	Det er tilfredsstillende uavhengighet.	Det er mindre tilfredsstillende uavhengighet.	Det er ikke tilfredsstillende uavhengighet.

2.2 Ressurser og kompetanse

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets ressurser og kompetanse mht. håndtering av forsikringsrisiko. Nedenfor følger aktuelle momenter:

- Styret og ledelsen bør ha tilstrekkelig kompetanse på forsikringsområdet. Styret og ledelsen bør blant annet på overordnet nivå kunne ta stilling til foretakets beregning av tekniske avsetninger, herunder sentrale forutsetninger for beregningene.
- Styret og ledelsen bør sikre at foretaket har personale med tilstrekkelig kompetanse til å styre og kontrollere de aktuelle risikoene.
- Antallet medarbeidere bør være tilpasset virksomhetens kompleksitet og omfang. Ressursene bør være tilstrekkelige til å dekke inn midlertidig fravær av nøkkelpersonell.
- Ved eventuell utkontraktering av funksjoner (for eksempel skadeoppgjør) bør foretaket selv ha de nødvendige ressurser og kompetanse til å overvåke og kontrollere risikoer knyttet til den utkontrakterte virksomheten.
- Styrkeforholdet mellom enheter/personell med resultatansvar og enheter/personell med kontrollansvar bør være slik at kontrollenhetene kan gjennomføre en effektiv og god løpende

kontroll av virksomheten. Personell med kontrollansvar bør ha god forståelse av aktuelle risikoer.

- Uavhengige kontrollfunksjoners ressurser og kompetanse på forsikringsområdet bør være tilpasset kompleksiteten og omfanget av virksomheten.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Organisasjonens kompetanse er god i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Organisasjonens kompetanse er tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Organisasjonens kompetanse er mindre tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Organisasjonens kompetanse er ikke tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.
Antallet medarbeidere og fordelingen av disse er god i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Antallet medarbeidere og fordelingen av disse er tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Antallet medarbeidere og fordelingen av disse er mindre tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Antallet medarbeidere og fordelingen av disse er ikke tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.
Uavhengige kontrollfunksjoners ressurser og kompetanse er god i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Uavhengige kontrollfunksjoners ressurser og kompetanse er tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Uavhengige kontrollfunksjoners ressurser og kompetanse er mindre tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.	Uavhengige kontrollfunksjoners ressurser og kompetanse er ikke tilfredsstillende i forhold til kompleksiteten og omfanget av virksomheten.

3. Måling av forsikringsrisiko

3.1 Verdivurdering og administrasjon av forsikringsbestanden

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets systemer, prosedyrer og rutiner for administrasjon av forsikringsbestanden og verdivurdering av forsikringstekniske avsetninger. Nedenfor følger aktuelle momenter:

Administrasjon av forsikringsbestanden (IT-systemer)

- Systemene bør som et minimum produsere i henhold til gjeldende lovkrav og gjeldende produktspekter, men også kunne håndtere nye oppgaver i form av nye produkter eller nye lovkrav.
- Systemløsningene bør i størst mulig utstrekning dekke hele forretningsflyten. Manuelle rutiner er erfaringsmessig kilde til økt risiko. Systemløsningene bør ha automatiske fungerende grensesnitt mellom tegnings-, oppgjørs- og gjenforsikringsystemer.
- Systemene bør løpende ajourføres med nye kontrakter. Systemene bør løpende ajourføres ved endringer i forsikringsbestanden.
- Det bør foreligge rutiner for kvalitetssikring av data og systemer.

Verdivurdering av forsikringstekniske avsetninger, herunder validering

- Foretakets retningslinjer og rutiner for beregning og validering av forsikringstekniske avsetninger bør minst dekke:
  - Verdivurderingsprosessen, herunder roller og ansvar og fastsettelse av metodikk, data, parametere og forutsetninger
  - Prinsippene for beregningene
  - Retningslinjer for datahåndtering, herunder prosedyrer for kontroll av datakvalitet
  - Retningslinjer for dokumentasjon og prosess for uavhengig gjennomgang og verifikasjon (validering)
- Nærmere om uavhengig validering av beregningene:
  - Foretaket bør validere beregningen av de forsikringstekniske avsetningene minst årlig. Den uavhengige valideringen bør gjennomføres av aktuarfunksjonen.
  - Valideringen bør blant annet omfatte en vurdering av om:
    - Dataene som benyttes er hensiktsmessige, fullstendige og nøyaktige
    - Forutsetningene er tilstrekkelige og realistiske
    - Metodene er tilstrekkelige, anvendelige og relevante
    - Nivået på de forsikringstekniske avsetningene er tilstrekkelig.
- Nærmere om dokumentasjon av beregningene:
  - Metoder og forutsetninger knyttet til verdivurderingen av forsikringstekniske avsetninger bør dokumenteres. Dokumentasjonen bør være slik at det er mulig for en kvalifisert tredjepart å gjenskape beregningsresultatene.
  - Foretaket bør dokumentere verdivurderingsprosessen, herunder innsamling av data og analysen av dataenes kvalitet, valget av forutsetninger, valget og anvendelsen av metoder og validering.
  - Dokumentasjonen av datainnsamling og -kvalitet bør omfatte en liste over dataene med angivelse av kilde, egenskaper og bruk, samt spesifikasjoner for innsamling, behandling og anvendelse av data.
  - Dokumentasjonen av forutsetninger bør omfatte en oversikt over alle relevante forutsetninger, herunder begrunnelse for valget av forutsetningen. Dokumentasjonen av prosessene for valg av forutsetninger bør dekke begrunnelse for endringer av forutsetninger fra en periode til en annen samt vurdering av virkningen av vesentlige endringer.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Gode systemer og rutiner for administrering av forsikringsbestanden.	Tilfredsstillende systemer og rutiner for administrering av forsikringsbestanden.	Mindre tilfredsstillende systemer og rutiner for administrering av forsikringsbestanden.	Ikke tilfredsstillende systemer og rutiner for administrering av forsikringsbestanden.
Gode retningslinjer for beregning og validering av forsikringstekniske avsetninger.	Tilfredsstillende retningslinjer for beregning og validering av forsikringstekniske avsetninger.	Mindre tilfredsstillende retningslinjer for beregning og validering av forsikringstekniske avsetninger.	Ikke tilfredsstillende retningslinjer for beregning og validering av forsikringstekniske avsetninger.

3.2 Statistiske risikomodeller

Formålet med dette kapitlet er å vurdere foretakets bruk av statistiske modeller for å vurdere forsikringsrisiko for interne formål. Nedenfor følger sentrale momenter:

Modellene

- Modellene bør fange opp et tilstrekkelig antall risikofaktorer. Risikofaktorene bør gi en god representasjon av den faktiske risiko.
  - Det bør som et minimum være risikofaktorer innenfor hver av risikokategoriene som modellen dekker (dvs. dødelighet, uførhet, reserverisiko, premierisiko etc.). I tillegg bør det være et tilstrekkelig og representativt antall risikofaktorer innenfor hver kategori (dvs. fordeling på kjønn, bransjer, kundegrupper etc.).
- Det må være tilstrekkelig kvalitet på dataseriene som inngår i beregningene og på prosedyrene for oppdateringen av disse.
- Modellenes beregning av risikoreduserende effekter (graden av samvariasjon mellom ulike elementer i og mellom risikoer) bør ved usikkerhet være konservativt anslått.

Integrasjon og validering

- Modellene bør være en integrert del av foretakets system for risikostyring, herunder i foretakets ORSA-prosess.
- Styret og ledelsen bør ha et aktivt forhold til risikostyringsprosessen. Styret og ledelsen bør være kjent med sentrale parametere og forutsetninger i modellen, og slike forutsetninger bør revurderes minst årlig.
- Foretaket bør ha etablert rutiner for kontroll og oppfølging av modellens gyldighet gjennom validering. Valideringen, så vel som selve modellen, bør være godt dokumentert.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Gode modeller for kvantifisering av risiko, sett i forhold til foretakets portefølje og ambisjonsnivå.	Tilfredsstillende risikomodeller sett i forhold til foretakets portefølje og ambisjonsnivå.	Mindre tilfredsstillende risikomodeller sett i forhold til foretakets portefølje og ambisjonsnivå.	Ikke tilfredsstillende risikomodeller sett i forhold til foretakets portefølje og ambisjonsnivå.
Foretakets risikomodeller er godt integrert i den løpende styringen av risiko og er godt forankret i organisasjonen.	Foretakets risikomodeller er godt integrert i den løpende styringen av risiko og er godt forankret i organisasjonen.	Foretakets risikomodeller er kun i liten grad integrert i den løpende styringen av risiko.	Foretakets risikomodeller er ikke integrert i den løpende styringen av risiko.
Rutinene for validering er gode.	Rutinene for validering er tilfredsstillende.	Rutinene for validering er mindre tilfredsstillende.	Rutinene for validering er ikke tilfredsstillende.

3.3 Stresstester og scenarioanalyser

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets bruk av stresstester og scenarioanalyser for vurdering av forsikringsrisiko. Nedenfor følger sentrale momenter:

- Foretaket bør utarbeide stresstester og scenarioanalyser for alle vesentlige risikoer foretaket er eksponert mot.
- Foretaket bør jevnlig utføre stresstester og scenarioanalyser for å måle sin sårbarhet overfor uvanlige hendelser, herunder situasjoner hvor sentrale forutsetninger i den løpende risikomålingen bryter sammen.
- Foretaket bør utarbeide "worst case" (katastrofe-) scenarier i tillegg til mer sannsynlige scenarier.
- Foretaket bør regelmessig revidere utformingen av stresstestene og scenarioanalysene og de forutsetningene som er lagt til grunn.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Gode stresstester og scenarioanalyser.	Tilfredsstillende stress- tester og scenarioanalyser.	Mindre tilfredsstillende stresstester og scenario- analyser.	Ikke tilfredsstillende stress- tester og scenarioanalyser.
Gode prosedyrer for revisjon.	Tilfredsstillende prosedyrer for revisjon.	Mindre tilfredsstillende prosedyrer for revisjon.	Ikke tilfredsstillende prose- dyrer for revisjon.

4. Overvåking og rapportering

4.1 Rutiner for overvåking

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets rutiner for overvåking av forsikringsrisiko, resultater og etterlevelse av interne og eksterne retningslinjer innen forsikringsområdet. Nedenfor følger aktuelle momenter:

Overvåking av risiko

- Overvåking av utviklingen i etablerte risikomål bør skje jevnlig både på konsolidert basis og på produktnivå.
- Det bør være etablert prosedyrer som sikrer at det er konsistens mellom styrets vedtatte forsikringsrisikotoleranse og det etablerte rammenivået (og gjenforsikringsprogrammet).
- Styret og ledelsen bør jevnlig vurdere utfallet av gjennomførte stresstester og scenarioanalyser opp mot risikokapitalen/bufferkapitalen og nivået på etablerte rammer (og gjenforsikringsprogrammet).
- Ved overskridelse av visse forhåndsbestemte risikonivåer eller ved definerte forsikringstilfeller bør umiddelbart styret og ledelsen vurdere den oppståtte situasjonen. Det bør være etablert handlingsregler for risikoreduserende tiltak eller tiltak for å styrke risikokapitalen/bufferkapitalen ved overskridelse av slike forsikringsrisikonivåer eller ved definerte forsikringstilfeller.

Overvåking av resultater

- Overvåking av resultater bør skje jevnlig både på konsolidert basis og på produktnivå.

Overvåking av etterlevelse av interne og eksterne retningslinjer

- Det bør foreligge rutiner for overvåking av etterlevelse av interne retningslinjer og rutiner innen forsikringsområdet, herunder etterlevelse av vedtatte pristariffer. Gjentatte brudd på retningslinjer og rutiner indikerer at rutinene ikke er tilfredsstillende.
- Det bør foreligge rutiner for overvåking av etterlevelse av lovkrav. Gjentatte overtredelser av kravene indikerer at rutinene ikke er tilfredsstillende.
- Brudd på interne retningslinjer og rutiner bør umiddelbart rapporteres til den instans hvor de er vedtatt. Alvorlige brudd bør rapporteres umiddelbart. Brudd på lovkrav bør rapporteres til styret. Det bør foreligge prosedyrer for oppfølging av slike brudd.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Etablerte rutiner for overvåking av risiko er gode.	Etablerte rutiner for overvåking av risiko er tilfredsstillende.	Etablerte rutiner for overvåking av risiko er mindre tilfredsstillende.	Etablerte rutiner for overvåking av risiko er ikke tilfredsstillende.
Etablerte rutiner for overvåking av resultater er gode.	Etablerte rutiner for overvåking av resultater er tilfredsstillende.	Etablerte rutiner for overvåking av resultater er mindre tilfredsstillende.	Etablerte rutiner for overvåking av resultater er ikke tilfredsstillende.
Etablerte rutiner for overvåking av etterlevelsen av interne og eksterne retningslinjer mv er gode.	Etablerte rutiner for overvåking av etterlevelsen av interne og eksterne retningslinjer mv er tilfredsstillende.	Etablerte rutiner for overvåking av etterlevelsen av interne og eksterne retningslinjer mv er mindre tilfredsstillende.	Etablerte rutiner for overvåking av etterlevelsen av interne og eksterne retningslinjer mv er ikke tilfredsstillende.
Det er etablert gode prosedyrer for håndtering av brudd på retningslinjer mv.	Det er etablert tilfredsstillende prosedyrer for håndtering av brudd på retningslinjer mv.	Det er etablert mindre tilfredsstillende prosedyrer for håndtering av brudd på retningslinjer mv.	Det er ikke etablert tilfredsstillende prosedyrer for håndtering av brudd på retningslinjer mv.

4.2 Styre- og ledelsesrapportering

Formålet med dette avsnittet er å vurdere rapporteringen til styret og ledelsen på forsikringsområdet og rutinene for kvalitetssikring av rapporteringen. Nedenfor følger aktuelle momenter:

Innhold

- Rapporteringen til styret og foretakets ledelse bør gi et helhetlig bilde av foretakets forsikringsrisiko.
- De målevariable som er definert i strategi, rammedokumenter og overordnede retningslinjer bør inngå i rapporteringen til styret og ledelsen.
- Styret og ledelsen bør jevnlig motta rapporter som viser resultater av stresstester og scenarioanalyser og andre sentrale analyser av forsikringsrisikonivået som for eksempel analyser av skadeutviklingen. Sentrale forutsetninger for beregningene bør klart fremgå slik at styret og ledelsen kan evaluere gyldigheten og implikasjonene av de ulike scenariene.
- Styret og ledelsen bør jevnlig motta rapporter som viser foretakets etterlevelse av retningslinjer og rutiner på forsikringsområdet, herunder etterlevelse av rutiner for aksept av forretning.
- Styret og ledelsen bør jevnlig motta rapporter fra uavhengige kontrollfunksjoner som viser eventuelle evalueringer av systemet for styring og kontroll av forsikringsrisiko.

Frekvens

- Det bør rapporteres jevnlig til styret og ledelsen. Rapporteringsfrekvensen bør tilpasses kompleksiteten og omfanget av virksomheten.

Kvalitetssikring

- Foretaket bør etablere rutiner for kvalitetssikring av rapporteringsdataene og systemene for rapportering. Det bør foretas rimelighetskontroller og stikkprøver av dataene. Rapportenes form, innhold og frekvens bør vurderes jevnlig.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Gode rapporter til styret og ledelsen.	Tilfredsstillende rapporter til styret og ledelsen.	Mindre tilfredsstillende rapporter til styret og ledelsen.	Ikke tilfredsstillende rapporter til styret og ledelsen.
God frekvens på rapporteringen til styret og ledelsen.	Tilfredsstillende frekvens på rapporteringen til styret og ledelsen.	Mindre tilfredsstillende frekvens på rapporteringen til styret og ledelsen.	Ikke tilfredsstillende frekvens på rapporteringen til styret og ledelsen.
Gode rutiner for kvalitetssikring.	Tilfredsstillende rutiner for kvalitetssikring.	Mindre tilfredsstillende rutiner for kvalitetssikring.	Ikke tilfredsstillende rutiner for kvalitetssikring.

4.3 Ekstern rapportering

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets offentliggjøring av informasjon og rapportering til myndighetene på forsikringsområdet og rutinene for kvalitetssikring av rapporteringen. Nedenfor følger aktuelle momenter:

- Foretaket bør ha retningslinjer for offentliggjøring av informasjon og rapportering til myndighetene. Retningslinjene bør dekke ansvar og prosesser, herunder krav til ekstraordinær rapportering ved vesentlige hendelser. Sentrale rapporter bør godkjennes av styret og ledelsen.

- Foretaket bør ha etablert rutiner for kontroll av dataene som offentligjøres og som rapporteres til myndighetene. Dårlig kvalitet på rapporteringsdataene indikerer at rutinene ikke er tilfredsstillende.
  - Et eksempel på en slik rutine kan være at enheter/personell som har det løpende fagansvaret for forsikringsområdet skal gjennomgå rapportene før de oversendes myndighetene.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Gode retningslinjer.	Tilfredsstillende retningslinjer.	Mindre tilfredsstillende retningslinjer.	Ikke tilfredsstillende retningslinjer.
Gode rutiner for kvalitetssikring.	Tilfredsstillende rutiner for kvalitetssikring.	Mindre tilfredsstillende rutiner for kvalitetssikring.	Ikke tilfredsstillende rutiner for kvalitetssikring.

5. Uavhengig kontroll

Formålet med dette kapittelet er å vurdere internrevisjonens evaluering av systemet for styring og kontroll av forsikringsområdet. Nedenfor følger aktuelle momenter:

Uavhengige evalueringer/kontroller

- Foretakets system for styring og kontroll av forsikringsrisiko bør jevnlig evalueres av internrevisjonen.
- Slike evalueringer bør over tid dekke de ovenfor angitte hovedområder, dvs.:
  - Strategi og overordnede retningslinjer
  - Organisering og ansvarsforhold
  - Måling av risiko
  - Overvåkning og rapportering

Oppfølging av internrevisjonens evalueringer/kontroller

- Rapporter fra internrevisjonen bør behandles av styret.
- Det bør foreligge prosedyrer for hvordan påpekninger fra internrevisjonen skal behandles og følges opp.

Basert på ovenstående kartlegging og evaluering rangeres foretaket i én av kategoriene i tabellen nedenfor.

God kontroll	Tilfredsstillende	Mindre tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende
Internrevisjonens evalueringer/kontroller er gode.	Internrevisjonens evalueringer/kontroller er tilfredsstillende.	Internrevisjonens evalueringer/kontroller er mindre tilfredsstillende.	Internrevisjonens evalueringer/kontroller er ikke tilfredsstillende.
Oppfølgingen av uavhengige evalueringer/kontroller er god.	Oppfølgingen av uavhengige evalueringer/kontroller er tilfredsstillende.	Oppfølgingen av uavhengige evalueringer/kontroller er mindre tilfredsstillende.	Oppfølgingen av uavhengige evalueringer/kontroller er ikke tilfredsstillende.

VEDLEGG   Mal for varsel om stedlig tilsyn

I   STYRING OG KONTROLL

1   STRATEGI OG OVERORDNEDE RETNINGSLINJER

1.1   Strategi

- 1.1.1 Foretakets overordnede forretningsstrategi og risikostrategi.
- 1.1.2 Styrets strategi for forsikringsområdet. Eventuelle strategidokumenter for relevante underenheter og datterforetak.
- 1.1.3 Dokumentasjon som viser foretakets planprosess, herunder prosedyrer for revisjon av strategi og rammer for forsikringsområdet.

1.2   Risikorammer

- 1.2.1 Dokumentasjon som viser rammestruktur og rammenivå for foretakets konsoliderte virksomhet mht. forsikringsrisiko.
- 1.2.2 Dokumentasjon som viser delegering av rammer og fullmakter på forsikringsområdet til ulike nivåer i organisasjonen (fullmaktstruktur).

1.3   Sentrale retningslinjer

- 1.3.1 Prosedyrer for godkjenning av nye produkter/aktiviteter.
- 1.3.2 Dokumentasjon av nye produkter/aktiviteter introdusert de seneste to årene.
- 1.3.3 Prosedyrer for fastsettelse og revidering av premietariffer. Retningslinjer for aksept av risiko.
- 1.3.4 Eventuelle øvrige sentrale retningslinjer for forsikringsområdet.

2   ORGANISERING OG ANSVARFORHOLD MV.

2.1   Organisering og ansvarsforhold

- 2.1.1 Organisasjonskart som viser foretakets juridiske struktur og funksjonelle organisering.
- 2.1.2 Oversikt over styrende og besluttsende organer. Oversikt over enheter/personell som inngår i foretakets system for styring og kontroll av forsikringsrisiko. Dokumentasjon som viser enhetenes/personenes ansvarsområder og rapporteringslinjer. Kopi av styrereferatene for de siste to årene.
- 2.1.3 Nærmere beskrivelse av den eller de enhetene som er ansvarlig for å utarbeide rapporter til styret og ledelsen vedrørende forsikringsrisikonivå og resultater.

2.2   Ressurser og kompetanse

- 2.2.1 Dokumentasjon som viser eventuelle formelle krav til kompetanse for medarbeidere på ulike nivåer og i ulike funksjoner som håndterer forsikringsrisiko.
- 2.2.2 Dokumentasjon som viser internrevisjonens ressurser og kompetanse innen forsikringsområdet

3   MÅLING AV FORSIKRINGSRISIKO

3.1   Verdivurdering og administrasjon av forsikringsbestanden

- 3.1.1 Dokumentasjon som beskriver foretakets systemer for administrasjon av forsikringsbestanden/-avtaler, herunder skadeoppgjør og gjenforsikring.
- 3.1.2 Eventuelle driftsavtaler med eksterne eiere av forsikringstekniske fagsystemer.
- 3.1.3 Rutiner for ajourhold av forsikringsbestanden.
- 3.1.4 Eventuelle rutiner for integrering av data fra ulike systemer. Redegjørelse for eventuelle avstemningsproblemer.
- 3.1.5 Retningslinjer for beregning og validering av forsikringstekniske avsetninger.

3.2 Statistiske risikomodeller

- 3.2.1 Dokumentasjon som beskriver eventuelle statistiske modeller som benyttes for å måle foretakets forsikringsrisikonivå, herunder hvilke risikokategorier modellen(e) omfatter og dens viktigste parametere.
- 3.2.2 Dokumentasjon som viser hvordan modellene er integrert i foretakets samlede system for styring og kontroll av risiko.

3.3 Stresstester og scenarioanalyser

- 3.3.1 Dokumentasjon som viser foretakets systemer og prosedyrer for stresstester og scenarioanalyser. Eksempler på gjennomførte analyser.
- 3.3.2 Dokumentasjon som viser hovedtrekkene i de scenariene som benyttes.
- 3.3.3 Dokumentasjon som viser hvordan systemet for stresstester og scenarioanalyser integreres i foretakets samlede system for styring og kontroll av risiko.

4 OVERVÅKNING OG RAPPORTERING

4.1 Rutiner for overvåkning

- 4.1.1 Rutiner for overvåking av risiko på konsolidert basis og på produktnivå. Siste års referater fra risikostyringskomité eller lignende styrende organer.
- 4.1.2 Prosedyrer som sikrer at det er konsistens mellom styrets forsikringsrisikotoleranse og det etablerte rammenivået (og gjenforsikringsprogrammet).
- 4.1.3 Dokumentasjon som viser eventuelle handlingsregler for risikoreduserende tiltak eller tiltak for å styrke bufferkapitalen ved overskridelse av definerte forsikringsrisikonivåer eller ved definerte forsikringshendelser.
- 4.1.4 Rutiner for overvåking av resultater på konsolidert basis og på produktnivå.
- 4.1.5 Rutiner for overvåking/kontroll av etterlevelse av interne retningslinjer og rutiner innen forsikringsområdet. Rutiner for etterlevelse av lovkrav, herunder krav til kundevern.
- 4.1.6 Prosedyrer for rapportering og oppfølging av brudd på retningslinjer og rutiner.
- 4.1.7 Oversikt over eventuelle brudd på lovkrav, retningslinjer og rutiner mht. håndtering av forsikringsrisiko i de siste to årene.

4.2 Styre- og ledelsesrapportering

- 4.2.1 Oversikt over alle faste rapporter til styret og ledelsen som berører risikonivået og økonomiske resultater knyttet til forsikringsrisiko, med angivelse av rapporteringsfrekvens. Siste versjon av hver rapport.
- 4.2.2 Oversikt over andre faste rapporter som produseres/mottas i den løpende risiko- og resultatoppfølgingen med angivelse av innhold, frekvens og mottakere.
- 4.2.3 Rutiner for kvalitetssikring av rapporteringsdata og systemene for rapportering.

4.3 Ekstern rapportering

- 4.3.1 Retningslinjer for offentliggjøring av informasjon og rapportering til myndighetene. Rutiner for kvalitetssikring av rapporteringen til myndighetene på forsikringsområdet.

5. UAVHENGIG KONTROLL

- 5.1 Dokumentasjon som viser intern revisors ressurser og planer for forsikringsområdet.
- 5.2 Rapporter fra intern revisor, som berører forsikringsområdet, de seneste to årene, samt foretakets svar på disse.
- 5.3 Rapporter/brev fra ekstern revisor, som berører forsikringsområdet, de seneste to årene, samt foretakets svar på disse. Eventuelle rapporter fra andre uavhengige kontrollfunksjoner i samme periode.
- 5.4 Prosedyrer for oppfølging av påpekninger fra uavhengige kontrollfunksjoner.

II RISIKOEKSPONERING

1. Sentrale analyser av foretakets eksponering mot ulike forsikringsrisikoer.
2. Sentrale analyser av tilstrekkeligheten av premier og forsikringstekniske avsetninger.
3. Dokumentasjon av gjenforsikringsprogrammer.

FINANSTILSYNET

Postboks 1187 Sentrum

0107 Oslo

POST@FINANSTILSYNET.NO

WWW.FINANSTILSYNET.NO